DESPRE CARDINALELE „ADJECTIVALE" ŞI CELE „NOMINALE" ÎN LIMBA ROMÂNĂ

MIHAELA TĂNASE-DOGARU
Universitatea din Bucureşti

1. Introducere

Lucrarea de faţă îşi propune să distingă din punct de vedere sintactic între numeralele cardinale cuprinse între *unu* şi *nouăsprezece* (1-19) şi numeralele cardinale mai mari decât *nouăsprezece* în limba română (19→).

Un alt scop al lucrării este cel de a arată că numeralele cardinale cuprinse între *unu* şi *nouăsprezece* (1-19) intră în două tipuri de configuraţii sintactice atunci când cunatifică substantive care denumesc unităţi ale limbii, i.e. substantive metalingvistice (GALR 2005).

În cele din urmă, lucrarea va oferi câteva speculaţii despre legătura dintre construcţiile cardinale prepoziţionale şi construcţiile cu genitivul prepoziţional din limba română.

2. Despre sintaxa cardinalelor „joase" şi „înalte" în diferite limbi neînrudite

O observaţie valabilă în privinţa multor limbi neînrudite este că există diferenţe sintactice între *lower cardinals* şi *higher cardinals*, i.e. numerale cardinale cu valori mici şi numerale cardinale cu valori mari (vezi Franks 1994, Hurford 2003, Zweig 2006).

În timp ce numeralele cardinale cu valori mici au un comportament adjectival, numeralele cardinale cu valori mari au comportament nominal, ceea ce implică existenţa unor structuri sintactice diferite pentru cele două tipuri de numerale cardinale (Danon 2011).

2.1. *Cardinalele în limbile slave*

În limbile slave, numeralele cardinale mai mari de 'cinci' acordă cazul genitiv plural substantivelor pe care le cuantifică (vezi Franks 2004, Bošković 2005), în timp ce numeralul cardinal *unu* acordă caz acuzativ iar cardinalele 'paucal' acordă genitiv singular:

(1) a. pjat' mašin pod" exalo k vokzalu (Russian)
cinci maşini.gen au ajuns.nsg la gară.
'Cinci maşini au ajuns la gară'

b. Deset žena je kupilo ovu haljinu. (Serbo-Croatian)
zece femei-Gen aux.3sg cumpărat acestă rochie.
'Zece femei au cumpărat această rochie'

c. Těch pět hezkych dívek upeklo dort. (Czech)
aceste-Gen cinci frumoase.Gen fete.Gen au copt prăjitură
'Aceste cinci fete frumoase au făcut o prăjitură'.

BDD-V905 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

d. Tych pięć kobiet poszło do domu. (Polish)
aceste.Gen cinci femei.Gen au mers către casă
'Aceste cinci femei s-au dus acasă'

Cu toate acestea, în poziţii de caz oblic, numeralul cardinal se acordă în caz cu substantivul cuantificat, având astfel comportament morfo-sintactic adjectival:

(2) a. Ivan vladeet odnoj fabrikoj. (Russian, Franks 1994)
Ivan posedă o-Inst.sg fabrică-Inst.sg
'Ivan are o fabrică'
b. Ivan vladeet tremja fabrikami.
Ivan posedă trei-Inst fabrici-Inst.pl
'Ivan posedă trei fabrici'
c. Ivan vladeet pjat'ju fabrikami.
Ivan posedă cinci-Inst fabrici-Inst.pl
'Ivan posedă cinci fabrici'

Cercetătorii care s-au ocupat de limbile slave au arătat şi accentuat diferenţa dintre statutul adjectival al numeralelor cardinale care se acordă în caz cu substantivul cuantificat (3b) şi statutul nominal al numeralelor cardinale care, indiferent de trăsătura de caz, acordă caz genitiv susbtantivului cuantificat (3a): (vezi Franks 1994, Bošković 2005, Rutkowski & Maliszewska 2007)

(3) a. čitat pjat' interesny knig (Russian, Franks 1994)
a citi cinci.Acc interesante-Gen.pl cărţi-Gen.pl
b. vladet' pjat'ju starymi fabrikami
a poseda cinci-Inst vechi-Inst.pl fabrici-Inst.pl

2.2. ***Cardinalele in limbile semitice***

În ebraica modernă, cardinalele cu valori cuprinse între 1 şi 19 se acordă în gen cu substantivul-centru (4b), ceea ce nu se întâmplă cu numeralele cardinale cu va,ori mai mari de 19 (4a):

(4) a. šlošim yeladim/yeladot
treizeci băieţi/fete
'treizeci băieţi/fete
b. šloša yeladim / *yeladot
trei-masc băieţi/*fete
'trei băieţi'

Un fapt lingvistic interesant din perspectiva legăturii prezentă în multe limbi neînrudite între numeralele cardinale şi cazul genitiv este că în ebraica modernă, cardinalele pot apărea atât în forma lor tare sau în formă slabă, afixală, cea din urmă dând naştere aşa numitei 'construct state' (5b), care se foloseşte şi pentru a exprima relaţii genitivale (5c) (vezi Danon 1996, 1998, 2011):

(5) a. šlošà (sfarim)
trei(f.tare) cărţi
'trei cărţi'

BDD-V905 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

b. šlòšet *(ha-sfarim)
trei (f.slabă) def-cărţi
‘cele trei cărţi’
c. minharà / minhèret *(ha-zman)
tunel(f.tare) / tunnel(f.slabă) def-timp
‘tunel / tunelul timpului’

Prin urmare, cardinalele sub 19 în ebraica modernă au comportament adjectival, în timp ce cardinalele cu valori mari au comportament nominal (vezi Danon 2011)

2.3. *Cardinalele în limbile romanice*

În limba română, cardinalele cu valori mai mari de 19 selectează un complement introdus de prepoziţia *de* în timp ce cardinalele cu valori mai mici de 19 sunt tratate ca numerale adjectivale (vezi GALR 2005), în sensul că există mărci vizibile de acord morfosintactic în gen pe numeralul cardinale (6b); deşi pe cardinalele mai mari de 2 şi mai mici de 20 nu există mărci vizibile de acord morfosintactic, ele pot fi tratate cu uşurinţă ca fiind generate direct în poziţia de specificator al grupului nominal:

(6) a. douăzeci de studenţi
b. două studente / doi studenţi
c. trei studente

În chip de scurtă concluzie a celor discutate până acum, în multe limbi neînrudite, numeralele cardinale au comportament sintactic dual. Cardinalele sunt fie adjectivale şi sunt generate în poziţia de specificator a substantivului cuantificat, fie nominal şi reprezintă centrul grupului de cuantificare.

3. Analize anterioare ale cardinalelor româneşti

Gramaticile româneşti analizează construcţia din (7a) ca fiind o secvenţă de tipul [[Num(eral) + de] GN], unde secvenţa [Num + de] reprezintă o unitate funcţională tratată ca determinant al grupului nominal (GALR 2005: 296).
Faptele de acord din (7a,b) sunt interpretate ca indicând faptul că GN reprezintă centrul secvenţei [[Num(eral) + de] GN], în timp ce [Num + de] reprezintă un determinant/adjunct:

(7) a. douăzeci şi doi de elevi
b. douăzeci şi două de eleve

Cardinalele sub 20 sunt, de asemenea, analizate ca adjuncţi; lipsa prepoziţiei *de* şi prezenţa acordul în gen dintre cardinal şi substantiv indică statutul adjectival al acestor cardinale:

(8) a. doi studenţi
b. două cărţi

Aşadar, secvenţa [Num+de] e tratată ca ocpuând poziţia de specificator al numeralului cardinal şi nu există nicio distincţie între analiza sintactică a cardinalelor 1-19 şi analiza sintactică a cardinalelor cu valori mai mari de 19.

BDD-V905 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

Stan (2010) consideră că distincţia dintre cardinale adjectivale „joase” şi cardinalele nominale „înalte” indică faptul că selecţia prepoziţiei *de* de către cardinalele cu valori mari reprezintă o proprietate parametrică a limbii române.

Cardinalele din seria 1-19 au statut adjectival; acordul în caz este marcat doar pentru cardinalul *unu*, singurul care dispune de flexiune de caz:

(9) o fată, unei fete

Pentru celelalte cardinale din serie, cazul este prepoziţional:

(10) mama a două fete, răspund la două fete

Cardinalele cu valori peste 20 au statut nominal; *de* reprezintă o prepoziţie gramaticalizată, un centru funcţional. Substantivul cuantificat are întotdeauna o formă de caz nemarcată flexionar (considerată de tradiţia gramaticală ca fiind o formă de acuzativ), care are o interpretare intensională, indicând referentul din clasa de extensiune cuantificată de către cardinal.

4. Cardinale „joase” vs „înalte” în română – structura sintactică

În general, cercetătorii presupun că există o singură structură sintactică atât pentru cardinalele nominale cât şi pentru cele adjectivale. Se crede că secvenţele cardinal+substantiv au structură uniformă, atât la nivel intra-lingvistic cât şi în ceea ce priveşte diferite limbi neînrudite. Se consideră fie că o proiecţie a cardinalului reprezintă specificatorul unui XP într-o proiecţie extinsă a substantivului (vezi Corver & Zwarts 2006, Giusti 1997), fie că numeralul cardinal este centrul care ia drept complement o proiecţie extinsă a substantivului (vezi Borer 2005, Cardinaletti & Giusti 1991, Giusti 1997, Ionin & Matushansky 2006).

Lucrarea de faţă propune, după linia de analiză iniţiată de Danon (2009, 2011) şi Stan (2010) că numeralele cardinale din limba română intră în două tipuri de structuri sintactice.

Prima structură este aceea în care o proiecţie a numeralului ocupă o poziţie de specificator, acesta fiind cazul cardinalelor de la 1 la 19 (11):

(11) zece cărţi

A doua structură este aceea în care numeralul cardinal reprezintă centrul unei structuri recursive de tipul GD, acesta fiind cazul cardinalelor de la 19 în sus (12):

(12) douăzeci de cărţi

Lăsând la o parte detaliile irelevante, structura sintactică pentru (11) va fi cea din (13), iar structura pentru (12) – cea din (14):

(13) $[_{GN}\,[_{CardP}$ zece] cărţi]]
(14) $[_{CardP}$ douăzeci $[_{PP}$ de $[_{GN}$ cărţi]]]

Danon (2011) sugerează că alegerea între cele două structuri este constrânsă de prezenţa numărului morfosintactic pe cardinal. Datele din limba română îi sprijină teoria;

BDD-V905 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

pluralul morpfosintactic prezent pe cardinal are efect aspupra tipului de structură sintactică în care intră numeralul (pentru o analiză alternativă vezi Kayne 2005, 2010):

(15) a. zece caiete
b. treizeci de caiete
c. zeci de caiete

În (15b) prezenţa morfologiei de plural pe cardinalul multiplicativ cere o structură prepoziţională, în contrast cu (15a), unde cardinalul nu are morfologie de plural.

4.1. ***Cardinalele folosite cu substantive metalingvistice***

Cu substantive metalingvistice, i.e. care denumesc unităţi ale limbii (vezi GALR 2005), cardinalele adjectivale 'joase' din limba română pot apărea fie însoţite de un complement prepoziţional (16a,b) fie într-o configuraţie de tipul specificator-centru (17a,b).

(16) a. doi de 'l'
b. trei de zece
(17) a. doi 'l'
b. ??trei zece

Dacă substantivele poartă morfeme de plural, se observă fenomenul de acord între cardinal şi substantiv (18a), în timp ce prepoziţia *de* este blocată (18b):

(18) a. două e-uri
b. *două de e-uri
c. *doi e-uri

Substantivele care denumesc cifre sunt mult mai puţin naturale în construcţia non-prepoziţională, pentru că numeralele cardinale în limba română nu pot fi purtătoare de număr morfosintactic (19):

(19) a. ??trei zece
b. *trei zece-uri
c. trei de zece

Acolo unde există acord în gen între cardinal şi substantiv, structura sintactică este evident de tip specificator-centru, în timp ce construcţia prepoziţională semnalează o configuraţie de tipul centru-complement.

(20) a. două e-uri
b. [$_{GN}$ [$_{CardP}$ două] e-uri]]
(22) a. doi de 'e'
b. [$_{CardP}$ doi [$_{PP}$ de [$_{GN}$ e]]]

În concluzie, există atât variaţie intra-lingvistică cât şi între limbi (ne)înrudite între structura de tip specificator-centru şi structura de tip centru-complement. Limba română permite şi variaţia între cele două tipuri de structuri în cadrul aceleiaşi categorii de construcţii cardinale.

BDD-V905 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

4.2. *Despre cardinale şi cazul genitiv*

Limba română dispune de un genitiv flexionar, în timp ce în alte limbi romanice genitivul este prepoziţional, marcat prin prepoziţia *de* (vezi Cornilescu 2004).

Dacă genitivul este reprezentat de către un grup nominal fară determinant, prepoziţia *de* este cea care acordă caz genitiv (22):

(22) acordarea de burse studenţilor

În (23a,b) genitivul este flexionar, i.e. marcat morfologic; de ce este considerată sintagma *de premii* din (23c) ca fiind genitiv din moment ce nu poartă mărci morfologice de genitiv?

(23)	a	câştigător al *unui* premiu	gagneur d'*un* prix
	b	câştigător a *două* premii	gagneur de *deux* prix
	c	câştigător de premii	gagneur *de* prix

Dacă interpretăm noţiunea de caz ca referindu-se la cazul *abstract*, i.e. caz sintactic, caz în care cazul morfologic este subsumat cazului sintactic, funcţia cazului abstract este aceea de a legitima un argument al unui predicat (vezi Cornilescu 2010) iar rolul genitivului este acela de a legitima un argument în cadrul grupului nominal.

Cazul genitiv marchează în mod obligatoriu argumentul intern al nominalizărilor evenimenţiale; din acest punct de vedere, el corespunde cazului acuzativ acordat de către verb (24):

(24) a. cumpărarea maşinii
b. au cumpărat maşina

Genitivul are propriile asocieri semantice în GU: posesia (25a) şi partitivitatea (25b):

(25) a. rochia Mariei
b. pervazul ferestrei

Limba română a dezvoltat un genitiv flexionar iar genitivul prepoziţional, care se bazează pe aceeasi prepoziţie DE ca în toate limbile romanice, a dvenit foarte limitat şi specializat (vezi Cornilescu 2004 şi Tănase-Dogaru 2011a, b pentru detalii).

În limba română veche, genitivul flexionar şi cel prepoziţional sunt în distribuţie liberă (cel puţin în poziţiile postnominale în care apar amândouă, după cum arată Pană Dindelegan (2008).

Specializarea morfosintactică a genitivului în limba română a condus la dispariţia partitivului cu *de* în construcţii precum *unul de noi* şi la retrogradarea prepoziţiei *de* la domeniul pseudopartitiv. În limba română modernă, *de* nu mai codifică partitivul ci pseudopartitivul; acest *de* reprezintă realizarea cazului genitiv *abstract* (vezi Tănase-Dogaru 2009, 2011 a,b)

Revenind la construcţiile cu numerale cardinale, substantivul care apare în structurile cardinale prepoziţionale, i.e. în structurile de tip centru-complement, primeşte caz de la aceeaşi prepoziţie *de*, care acordă caz genitiv (abstract).

BDD-V905 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

5. Concluzii

Limba română posedă două tipuri de structuri sintactice pentru secvenţele formate din cardinal+substantiv. În ceea ce priveşte cardinalele adjectivale, cu valori cuprinse între 1 şi 19, acestea intră în structura de tip specificator-centru. Cardinalele nominale, cu valori mai mari de 19, intră în structura de tip centru-complement. Principalul factor în legitimarea structurii este reprezentat de prezenţa morfologiei de număr pe cardinal. Construcţia prepoziţională cu numeralele cardinale cu valori mai mari de 19 reprezintă o realizare a cazului genitiv abstract.

BIBLIOGRAFIE

Bošković, Željko, 2006, „Case and agreement with genitive of quantification in Russian", în: C. Boecks (ed.) *Agreement Systems*, John Benjamins, Amsterdam / Philadelphia, p. 99-120.

Cardinaletti, Anna, Giuliana Giusti, 1992, „Partitive NE and the QP-hypothesis. A case study", în: E. Fava (ed.), *Proceedings of the XVII Meeting of Generative Grammar: Trieste, Feb. 22-24 1991*, Turin: Rosenberg and Sellier, p.122-41.

Cornilescu, Alexandra, 2004, „Romanian Genitives Revisited", *Bucharest Working Papers in Linguistics*, 1, 45-70.

Cornilescu. Alexandra, 2006, „Din nou despre 'un prieten de-al meu'", în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), p. 25−37.

Cornilescu, Alexandra, 2010, „The modal quantificational nature of nominal peripheries", Ms. University of Bucharest.

Corver, Norbert, Joost Zwarts, 2006, „Prepositional numerals", *Lingua*, 116, p. 811-835.

Danon, Gabi, 2009, „Grammatical numner in numeral-noun constructions", lucrare prezentată la *CGG 19*, 1-3 aprilie, 2009.

Danon, Gabi, 2011, „Two structures for numeral-noun constructions, Ms., Bar-Ilan University.

Gramatica limbii române [GALR], 2005, coord. Valeria Guţu Romalo, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Giusti, Giuliana, 1991, „The categorial status of quantified nominals", *Linguistische Berichte*, 136, p. 438-452

Hurford, J.R., 2003, „The interaction between numerals and nouns", in F. Plank (Ed.), *Noun Phrase Structure in the Languages of Europe*, Volume 20-7 of Empirical Approaches to Language Typology. Mouton de Gruyter, p. 561–620.

Ionin, Tania, Ora Matushansky, 2006, „The composition of complex cardinals", *Journal of Semantics 23*, 305-360.

Franks, Steven, 1994, „Parametric properties of numeral phrases in Slavic", *Natural Language and Linguistic Theory*, 12, 4, p. 599-677.

Franks, Steven, 2003, „The Slavic Languages", în: G. Cinque, R. Kayne (eds) *The Oxford Handbook of Comparative Syntax*, Oxford University Press, 373-419.

Kayne, Richard, 2005, „A note in the syntax of numerical bases", Ms. New York University.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2008, „Tipuri de gramaticalizare. Pe marginea utilizarilor gramaticalizate ale prepozitiilor de şi la", în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 227-239.

Rutkowski, Pawel, H. Maliszewska, 2007, „On prepositional phrases inside numeral expressions in Polish", *Lingua*, 117, 784-813.

Stan, Camelia, 2010, „On the grammaticality status of numerals in Romanian", *Revue roumaine de linguistique*, LV, 3, p. 237-246.

Tănase-Dogaru, Mihaela, 2008, „Pseudo-partitives and (silent) classifiers in Romanian", în: S. Blaho, C. Constantinescu, E. Schoorlemmer (eds.), *Proceedings of ConSOLE XV*, p. 295-320.

Tănase-Dogaru, Mihaela, 2009, *The Category of Number*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

BDD-V905 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

Tănase-Dogaru, Mihaela, 2011a, „Partitive ‘de’ and Genitive ‘de’ in Romanian”, lucrare prezentată la *Cultural Texts and Contexts in the English Speaking World Conference*, Oradea, 17-19 martie 2011.
Tănase-Dogaru, Mihaela 2011b, „A prepositional ‘genitive of quantification’ in Romanian” in M. Burada, G. Chefneux (eds.) *Conference on British and American Studies, 9th edition*, Braşov: Editura Universităţii *Transilvania* Braşov, 241-251.

ON “ADJECTIVAL” AND “NOMINAL” CARDINALS IN ROMANIAN

(*Abstract*)

The paper has a two-fold aim. First, it aims to distinguish syntactically between lower cardinals in Romanian (1-19) and higher cardinals in Romanian (19 <). Second, it purports to analyze degrees of ‘nouniness’ of Romanian cardinals and classify cardinals in Romanian according whether they behave adjectivally, nominally or semi-lexically. Data from unrelated languages will be discussed in support of this analysis and competing approaches to the syntax of cardinal-noun constructions will be analyzed and evaluated. It will be shown that lower cardinals in Romanian behave adjectivally and have a different syntax from that of higher cardinals, which behave nominally.

BDD-V905 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)